

ÖĞRETMEN ADAYLARININ BAZI PSİKO SOSYAL DEĞİŞKENLERE GÖRE KARAR VERME STİLLERİ

Arş.Gör. Arzu TAŞDELEN*

ÖZET

Bu araştırmada öğretmen adaylarının karar verme stilleri çeşitli psikososyal değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinin değişik bölümlerinde öğrenim gören 451 (223 kız, 228 erkek) 4.sınıf öğrencisi katılmıştır. Veriler uyarılama çalışması araştırmacı tarafından yapılan Karar Verme Stilleri Ölçeği ve hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmada, elde edilen bulgular eğitimsel açıdan tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Karar Verme, Karar Verme Stilleri, Rasyonel Karar Verme Stili, Sezgisel Karar Verme Stili, Bağımlı Karar Verme Stili, Kaçınma Karar Verme Stili, Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili, Öğretmen Adayı.

ABSTRACT

In this study, the student teachers' decision making styles were examined in relation to some psychosocial variables. A total of 451 (223 female, 228 male) fourth grade Pamukkale University students from different departments of the Faculty of Education were participated to the study. Data were collected by Decision Making Styles Scale which were adapted to Turkish by the researcher and Personal Information Form. In the study, the results were discussed in terms of their educational implications and some recommendations were given.

Key Words: Decision Making, Decision Making Styles, Rational Decision Making Style, Intuitive Decision Making Style, Dependent Decision Making Style, Avoidant Decision Making Style, Spontaneous Decision Making Style, Student Teacher.

GİRİŞ

İnsan davranışını anlama ve açıklama psikolojinin temel ilgi alanıdır. Konuya ilişkin farklı kuramsal yaklaşımların açıklamalarından insan davranışının kompleks bir yapı içinde olduğu sonucuna varılabilir. Karar verme sosyal bilgi işleme basamağının son adımını temsil etmektedir. Davranışın eyleme geçmeden önceki adımlarının anlaşılması ve kararın nasıl verildiği son çalışmalarda özel ilgi alanı haline gelmiştir.

Her gün değişik önemlerde kararlar veririz, dolayısıyla karar verme fikri ilk bakışta oldukça karmaşık bir ustalık olarak görülmeyebilir. Bununla birlikte, çalışmalar çoğu insanın karar vermede düşündüklerinden daha güçsüz olduklarını göstermiştir. Karar vermenin ne ile ilişkili olduğunun anlaşılması ile daha iyi kararlar üretmede bireylere yardımcı olunabilir (Harris, 1998). Karar verme kavramı farklı uzmanlık alanlarından araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Karar verme sürecini anlama, sürecin öğelerini açıklama pratikteki faydaları nedeni ile önemlidir. Süreçteki bireysel farklılıkların önemli nedenlerinden biride karar verme stilleridir.

Karar verme çalışmalarında öncelikli ilgi, bireylerin kararlarında neyi temel olarak nasıl karar nasıl karar verildiğinin araştırılması olmuştur. Bu noktada karar verme

* Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü.

stilleri ve karar verme stratejileri anahtar kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Konu ile ilgili literatürde uzmanların farklı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir.

Driver ve Mock (1975) karar vermenin bilgi sürecinde iki boyut tanımlamışlardır; odak boyutu ve yararlanılan bilginin miktarı. Odak boyutunun iki kutbu vardır. Bir kutupta karar verici bilgiye bakışında eylem veya çözüm için tek yönlü değerlendirme yaparken, diğer kutupta çoklu çözümleri görür. Karar vericiden karar vericiye karara ulaşılırken kullanılan bilgi miktarı değişkenlik gösterir. Driver ve Mock (1975) karar verme sürecinde bu iki boyutun bileşiminden yola çıkarak dört temel karar verme stili tanımlamışlardır: Kesin (decisive) stilde kişi alışkanlık olarak sağlam bir görüş yaratmak için bilginin en azını kullanır. Bu stil hız, verimli çalışma ve tutarlılıkla karakterizedir. Esnek (flexible) stilde en az bilgi kullanılır fakat bu bilgi farklı zamanlarda farklı anlamlara sahiptir. Bu stil hız, uyulanabilirlik ve sezgi ile ilişkilidir. Zıt olarak hiyerarşik stilde (hierarchical) en iyi sonucu varmak için bilginin dikkatli bir analizi yapılır. Birleştirici (integrative) stilde de benzer olarak bilginin toplamı kullanılır fakat mümkün olduğunca fazla çözüm üretilmeye çalışılır, yüksek derecede deneyseldir (Wright, 1985).

Nunnally (1978)'e göre, çeşitli karar verme stillerinin kavramsal olarak içerdiği ilk teorik açıklamalar; karakteristik özelliklerden daha çok davranışlar üzerinde odaklanırken, birkaç karar verme stili araştırmacısı da, bireylerin topladıkları bilgiler ile süreç bilgileri üzerinde odaklanmaktadır. McKenney ve Keen (1974), bireylerin karar verme için topladıkları bilgilerin organizasyonunun birbirlerinden farklılaştığını ileri sürmüşlerdir. Bireyler karar verme sürecinde bilgi toplarken bu bilgileri özümsemek için hem kavramların hem de bilgilerin ayrıştırılması için daha önceden yerleşmiş bilişsel stillerini temel alırlar. Bilgi işleme sürecinde karar vericiler problemi bir yapı olarak sistematik bir şekilde çözümlenmeye çalışırlar ya da tekrarlayan deneme yanılmalarla (sezgisel) çözüme ulaşırlar (Aktaran: Scott, Bruce; 1995).

Harren (1979) bir mesleki karar verme stili modeli önermiştir. Üç stil tanımlamıştır: bağımlı, rasyonel ve sezgisel. Bağımlı karar vericiler kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yansıtır. Zıt olarak, rasyonel ve sezgisel karar vericiler karar onları etkilediği için kişisel sorumlulukları olduğunu düşünürler. Ayrıca, rasyonel karar vericiler genellikle temkinli ve dikkatli bir yaklaşım izlerler. Sezgisel karar vericiler karar vermede diğerlerine göre daha hızlıdır ve temel doğrular için önsezilerini kullanırlar (Scott, Bruce ; 1995).

Dunham ve Pierce (1989)'e göre karar verme sürecinde bireysel farklılıklar, karar hızı ile toplanan ve değerlendirilen bilgi miktarından kaynaklanır. Bireysel ve motivasyonel yüklemeler karar verme stillerini etkiler. Yüksek risk eğilimindeki kişiler hızlı karar verme eğilimindedirler. Karar verme sürecinde bilgi toplama ve değerlendirmeye daha az zaman harcarlar.

Rachlin (1989)'e göre eğer bireye çeşitli alternatifler sunulursa, her bir alternatifin ağırlığı ve olasılığı karşılaştırılarak sonuçta her nasıla bilgiyle birleştirilir. Bireyler iki temel araştırmacı stratejiyi kullanarak karar verirler: bir kaç alternatif olduğunda karar süreci basittir. İki boyutlu farklı iki alternatif olduğunda bireyler ikinci araştırmacı stratejiyi kullanmaya eğilimlidirler. İlk araştırmacı stratejide her bir boyuttaki alternatiflerin karşılaştırılması, sonrasında boyutların karşılaştırılması. İkinci araştırmacı stratejide ise her bir alternatifteki boyutların karşılaştırılması, sonrasında ise alternatiflerin karşılaştırılması söz konusudur. Zor bir karar ile karşılaşıldığında tek bir boyut üzerindeki alternatiflerin karşılaştırılması ile süreç başlayabilir.

Payne, Bettman ve Johnson (1993)'a göre sosyal faktörler karar verme davranışını etkileyebilir. Örnek olarak, bireyler aile üyelerine, arkadaşlarına, yakın

çevrelerine karşı kendilerini sorumlu hissederler. Böylesi sorumluluk duygusu nasıl karar verileceğini etiler. Özel bir karar verme problemi için hangi karar stratejinin etkili olarak kullanılacağına olan inancımız üç temel faktör olarak sınıflandırılabilir: karar probleminin özelliği, bireyin özelliği, sosyal koşulların özelliği.

Scott ve Bruce (1995); davranışla ilgili terminolojinin tanımlamaları, ampirik araştırmalar ve ilk teorik açıklamalara dayanarak dört karar verme stili tanımlanmıştır:

- 1- Rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı;
- 2- Sezgisel karar verme stili önsezi ve duygulara güvenin yaşandığı;
- 3- Bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği;
- 4- Kaçınma karar verme stili; karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı yaklaşımlardır.

Karar verme stili ölçek geliştirme çalışmalarında, kendiliğinden-anlık karar verme stilini literatüre kazandırmışlardır. Bu stil; anında, düşünmeden alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir yaklaşımdır.

Karar verme konusunda yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, kavrama stratejik problem çözme yaklaşımı olarak yaklaşmışlardır. Karar vermenin; aile içinde nasıl ele alındığı, mesleki rehberlik alanında mesleki olgunlukla ilişkisi, farklı gelişim dönemlerinde gösterilen özellikler ve kültürlerarası çalışmalarda da gruplararası farklılaşp farklılaşmadığı dikkat çeken araştırma konuları olmuştur. Ülkemizde ise karar verme ile ilgili yapılan araştırmaların, Kuzgun (1992) tarafından Karar Verme Stilleri Ölçeği'ni geliştirmesi ile yoğunluk kazandığını söylenebilir.

Bu çalışmada, tarama modeliyle öğretmen adaylarının karar verme stillerini betimlemeye ve buna bağlı olduğu düşünülen cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi değişkenleri ile ilişki düzeyleri incelenip araştırılmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin genellenmek istendiği bireyler açısından ise, tüm eğitim fakültelerindeki öğretmen adayları evren kapsamında değerlendirilebilir. Örneklem 2001-2002 eğitim öğretim yılı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi dördüncü sınıfında bulunan, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 451 öğrenciden oluşmuştur.

Veri toplama Araçları

Araştırmada, öğretmen adaylarının karar verme stilleri; araştırmacı tarafından uyarılma çalışması yapılan Karar Verme Stilleri Ölçeği ile (Scott ve Bruce , 1995) ölçülmüştür.

Ayrıca öğretmen adaylarının bazı psiko-sosyal özelliklerine ilişkin bilgiler araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanarak veri olarak kullanılmıştır.

(1) Karar Verme Stilleri Ölçeği:

Karar Verme Stilleri Ölçeği, bireylerin karar verme sürecinde sorunlara yaklaşımlarını kullandıkları karar verme stillerindeki bireysel farklılıkları ölçmek amacıyla Scott ve Bruce (1995) tarafından geliştirilmiştir. Karar Verme Stili Ölçeği'nin 25 maddeli orijinal formu; rasyonel, sezgisel, bağımlı, kendiliğinden-anlık ve kaçınma karar verme stilleri ile beş alt boyut içeren bir yapı almıştır. Ölçek maddeleri; “kesinlikle katılmıyorum” (1), “katılmıyorum” (2), “kararsızım” (3), “katılıyorum” (4), “kesinlikle katılıyorum” (5) şeklinde sıralanan likert tipi 5'li bir dereceleme göre puanlanmaktadır.

Araştırmacı tarafından yapılan ölçek uyarlama çalışmasında, Türkçe ve İngilizce uygulamaları arasındaki ilişki ($n=38$) $r = .727$ $p < .001$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, uygulamalar arasındaki tutarlığın yüksek olduğunu dolayısı ile dil eşdeğerliğinin sağlandığını göstermektedir. Karar Verme Stilleri Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek amacı ile faktör analizi yapılmıştır. Uygulamalar sonucunda faktör analizi incelendiğinde, 12. maddenin (“Önemli kararlarımı, nadiren başkalarına danışmadan alırım”) kendi faktöründe yüklenmeyip, 13 ile 4. faktörde yüklendiği görülmüştür. Bu madde silindiğinde bağımlı karar verme stili alt ölçeğinin alfa değerinin .64' den .76 yükseldiği ve bağımlı karar verme stili boyutunda madde toplam korelasyon değerinin $r = .01$ olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar referans alınarak bu madde ölçekten çıkarılarak, 24 madde üzerinden analizler tekrarlanmıştır. Maddelerin .469 ve .844 arasında beş faktörde toplandıkları görülmektedir. Bu çözümler kuramsal olarak da uygundur. Karar Verme Stili Ölçeği'nin faktör analiziyle belirlenen beş faktörün maddelerinin içeriği kuramsal özellikleri esas alınarak I. Faktör “Kaçınma Karar Verme Stili”, II. Faktör “Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili”, III. Faktör “Sezgisel Karar Verme Stili”, IV. Faktör Rasyonel Karar Verme Stili, V. Faktör Bağımlı Karar Verme Stili olarak sıralanmıştır. Ölçek maddeleri özdeğerleri (eigen) 1'in üzerinde olan beş faktörde toplanmaktadır. Bu beş faktörün açıkladıkları toplam varyans % 56.905' dir. Ölçeğin geçerliği için yapılan ayrı bir çalışmada Rotter'in iç-dış denetim odağı Ölçeği (Rotter, 1996) ile ilişkisine bakılmıştır. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan 180 kişilik bir gruba yapılan uygulamada rasyonel karar verme stili ile denetim odağı ilişkisinde $r = -.082$ 'lik negatif yönlü bir ilişki; sezgisel karar verme stili $r = .058$; bağımlı karar verme stili ile $r = .190$, $p < .05$; kaçınma karar verme stili ile $r = .233$, $p < .005$; kendiliğinden-anlık karar verme stili ile $r = .156$, $p < .05$ doğru pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, dıştan denetimle; sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında olumlu ve buna karşılık, dıştan denetimle rasyonel karar verme stili arasında olumsuz ilişki olduğu yönündeki kuramsal hipotezi desteklemektedir. Bu analizler sonucunda bağımlı karar verme stilinden 12. maddenin çıkartılması ile alt boyutlar ve ilgili maddelerle 24 madde üzerinden ölçek hazır hale gelmiştir.

Karar Verme Stilleri Ölçeği'nin güvenilirlik çalışması için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. Ölçeğin beş alt boyutunun tek tek iç tutarlılık (Cronbach alpha) analizleri incelendiğinde; Rasyonel Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .76, Sezgisel Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .78, Bağımlı Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .76, Kaçınma Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .79, Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .79 ve 24 maddeli tüm ölçek için iç tutarlılık alfa: .74 bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin tutarlı olduğunun göstergesidir. Ayrıca alt ölçeklerin ve ölçeğin tümünün madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Birinci alt ölçek için .39 ile 61, ikinci alt ölçek için .42 ile

.66, üçüncü alt ölçek için .52 ile 60, dördüncü alt ölçek için .31 ile .70, beşinci alt ölçek için .37 ile .72 arasındadır. Bu bulgular maddelerin alt ölçeklerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve anlamlı katkı sağladıklarını göstermektedir. Ölçeğin tümünde ise korelasyonların .05 ve .47 arasında değiştiği, ilişkinin pozitif ve orta düzeyde güçlü olduğu görülmektedir. Test-tekrar test güvenilirliği için yapılan analizlerde (n= 82) iki uygulama arasındaki Pearson Korelasyon Katsayısı, rasyonel karar verme stili boyutu için $r = .257$ $p < .05$; sezgisel karar verme stili boyutu için $r = .293$ $p < .01$; bağımlı karar verme stili boyutu için $r = .524$ $p < .01$; kaçınma karar verme stili boyutu için $r = .347$ $p < .01$; kendiliğinden-anlık karar verme stili boyutu için $r = .257$ $p < .05$; ve ölçeğin tüm maddeleri için $r = .439$ $p < .01$ düzeylerinde anlamlı bulunmuştur. Sonuçlar, ölçeğin ölçtüğü davranış alnına ilişkin oldukça yüksek bir tutarlılıkta veri sağlanabildiğini göstermektedir.

(2) Kişisel Bilgi Formu:

Katılımcıların psiko-sosyal özelliklerine ilişkin bilgiler araştırmacı tarafından geliştirilen bir "Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Bu formda öğretmen adaylarının cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi, aile ortamını algılama şekilleri, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyine ilişkin sorular bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Veriler, SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde, gerekli görülen tüm istatistik tekniklerin yanında, veri gruplarının türüne göre f (varyans analizi) ve t-testi çözümlenmeleri yapılmıştır. Çözümlenmelerde .05 önem düzeyi benimsenmiş ve daha yüksek önem düzeyleri (.01, .001 gibi) de ayrıca belirtilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmada incelenen değişkenler ile ilgili olarak toplanan verilerin istatistiksel analizleri ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgular ile bulguların yorumu aşağıda sunulmuştur.

Karar Verme Stilleri düzeyleri puanlarına ilişkin istatistiksel değerler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maksimum Değerleri

Alt Boyutlar	n	\bar{x}	ss	Min.	Max.
Rasyonel	451	20,3681	3,3931	5	25
Sezgisel	451	17,1419	4,0428	5	25
Bağımlı	451	13,9424	3,3195	4	20
Kaçınma	451	11,7206	4,2627	5	25
Kendiliğinden-Anlık	451	13,4213	4,0754	5	25

Öğretmen adaylarının cinsiyete göre karar verme stilleri düzeylerinin ne ölçüde farklılaştıkları t testi ile analiz edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 2 Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Stilleri Düzeylerinin Ortalaması Standart Sapması ve t Değeri

Karar Verme Stilleri	Cinsiyet	N	\bar{x}	ss	t değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Kız	223	20,60	2,97	1,415	,158
	Erkek	228	20,14	3,75		
Sezgisel	Kız	223	17,26	3,93	,637	,525
	Erkek	228	17,02	4,16		
Bağımlı	Kız	223	14,08	2,95	,847	,398
	Erkek	228	13,81	3,64		
Kaçınma	Kız	223	11,57	4,03	-,745	,457
	Erkek	228	11,87	4,48		
Kendiliğinden-Anlık	Kız	223	13,50	3,87	,417	,677
	Erkek	228	13,34	4,28		

p>.05

Tablo 2 incelendiğinde, karar verme stilleri ortalamaları arasında, cinsiyete göre fark olmadığı görülmektedir.

Ülkemizde yapılan çalışmaların bir kısmı cinsiyete bağlı karar verme stilleri arasında fark olduğunu gösterirken (Kuzgun (1992) ve Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerine dönük bir çalışmada (Sinangil, 1992) cinsiyet değişkenine bağlı fark bulunmamıştır. Kuzgun (1992) Karar Stratejileri Ölçeği'nin bir parçası olarak, lise öğrencilerinin karar stratejilerinde cinsiyete bağlı farkları incelemiştir. Araştırma sonuçları, kız öğrencilerin erkeklerden daha az içtepesel karar verme tarzını benimsemiş olduklarını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, kızların erkeklerden daha bağımlı karar verdikleri ve daha çok kararsızlık çektikleri görülmektedir. Kuzgun (1992) bu farkların kültürel nedenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Kuzgun'un lise öğrencileri arasında gerçekleştirdiği çalışmada cinsiyete göre fark bulması, yaş grubu özelliğinden yola çıkılarak açıklanabilir. Baron, Granato, Spranca ve Teubal (1993) tarafından ergenler üzerinde yaş gruplarına göre yapılan karşılaştırmalı araştırmalar, karar verme yetkinliğinin yaşa bağlı olarak arttığını göstermiştir. 1992 yılında Kuzgun'un yaptığı çalışma ile hız kazanan karar verme stilleri hakkındaki araştırmaların, 1992-1997 arasında yoğunluk kazandığı gözlemlenmektedir. Ancak bu dönemde yapılan araştırmalarda da cinsiyet değişkeninin yeterince ele alınmadığı söylenebilir. Mevcut araştırmalarda daha çok mesleki rehberlik ve eğitim programlarına ilişkin değişkenler dikkate alınmıştır. Araştırma bulgularımız için karar verme stilleri ile farklı türden değişkenler arasında karşılaştırma yapılmasına olanak sağlayacak verilerin henüz yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Mau (2000), bireylerin kültürel gruplarına ve cinsiyetlerine bağlı olarak öz yeterlilik ve karar verme stillerinin farklı etkileşimlerde bulunduğunu göstermiştir. Tayvanlı ve Amerikalı öğrencilerin rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin düzeyleri benzerlik gösterirken bağımlı karar verme stili düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur. Tayvanlı kız öğrencilerin bağımlı karar verme stili düzeyi (F: 4,1434; p<.001), erkek öğrencilerin ise öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir (F:1,4334; p<.006). Amerikalı öğrencilerin karar verme stilleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Mau (2000), Tayvanlı öğrenciler arasındaki cinsiyete dayalı karar verme stilleri arasındaki farkı, Asya kültürünün özelliğine bağlamıştır. Araştırmanın bulgularımız, cinsiyet değişkenine göre, öğretmen adayları arasında fark olmadığını göstermiştir. Bu aşamada örneklem grubumuzdan elde edilen sonuçlar, Amerikalı öğrencilerinin bulguları ile benzerdir.

Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar, cinsiyetler arasında uyma ve boyun eğme davranışına ilişkin farklar bulunduğunu göstermiştir. Araştırmaların çoğunu erkeklerin hazırlaması, kasıtsız yanlılığa ve öznelliğe yol açmış olabilir (Freedman; Sears; Carlsmith, 1974; Çeviren: Dönmez, 1998). Dönmez (1989) son yıllardaki araştırmaların, kadınları erkeklerden daha bağımlı ve boyun eğici olarak betimleyen kültürel kalıp yargısını desteklemediğini belirtmektedir.

Tablo 3 Karar Verme Stilleri Düzeyi Puanlarının Diğer Değişkenlerle İlişkilerine Yönelik F Değerleri (Anlamlı Bulgular)

Alt Boyutlar	F Değeri				
	SED	Aile. D. Al	K. E.	Zek. Yet.	Pr. B.
Rasyonel			3,149*		4,733*
Sezgisel					
Bağımlı	3,249*	4,312*	10,197***		4,465*
Kaçınma			4,857**	7,652**	5,737**
Kendiliğinden-Anlık		2,796*		3,159*	

*p<.05

**p<.005

***p<.001

KISALTMALAR (Tablo 3 için)

SED: Sosyo-Ekonomik Düzey Algısı

Aile. D. Al.: Ailenin Davranışlarının Algılanması

K:E.: Kendi ile İlgili Kararlarda Etkili Olan Kişinin Değerlendirilmesi

Zek. Yet.: Zeka ve Yetenek Açısından Kendini Yeterli Algılama Düzeyi

Pr. B.: Problemlerle Başa Çıkma Düzeyinin Değerlendirilmesi

Tablo 3 deki sonuçlar, rasyonel karar verme stili düzeyinin kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi ve problemlerle başa çıkma düzeyi ile; bağımlı karar verme stili düzeyinin sosyo-ekonomik düzey, ailenin davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi ve problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile; kaçınma karar verme stili düzeyinin kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ve problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile; kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ailenin davranışlarının algılanması ve zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sezgisel karar verme stili araştırmada ele alınan değişkenlerin hiçbiri ile ilişkili bulunmamıştır.

Kendilerini yüksek sosyo-ekonomik düzeyde algılayan öğrencilerin bağımlı karar verme stili ortalaması (\bar{x} =12,6818) kendilerini düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeyde algılayan öğrenci gruplarına (\bar{x} =13,5614; \bar{x} =14,0753, göre daha düşüktür. Kohn (1977) yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin düşük sosyo-ekonomik düzeydeki bireylere göre daha etkili karar verdiğini bulmuştur (Aktaran: Brown; Mann 1990). Brown ve Mann (1990)' göre sosyo-ekonomik düzey çocukların yeterlik kazanmasında güçlü etkiye sahiptir. Yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları karar verme yeterliliği için daha fazla kaynağa ve imkana sahiptirler. Ekonomik olanaklar kararlar için daha fazla seçenek ve karar pratiği sağlar. Araştırma sonuçları yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ergenlerin aile kararlarına daha fazla katılımının olduğunu göstermiştir. Kağıtçıbaşı; Sunar ve Bekman

(1991,1994,1998) tarafından gerçekleştirilen Erken Destek Projesi'nde İstanbul'daki eğitim ve gelir düzeyi düşük annelerle yapılan mülakatlarda, anneler "iyi çocuk"u tanımlarken , nazik olmasına (%37) ve uysal olmasına (%35) diğer özelliklerden daha fazla önem vermişlerdir. Kağıtçıbaşı (1998)'na göre çocuklardan uysallık beklentisinin sistematik bir kültürler arası fark gösterdiğini, daha geleneksel aile ortamlarında, özellikle tarımsal köy bölgelerinde ve kötü sosyo-ekonomik koşullarda, çocuk eğitiminde uysallığa çok önem verilmektedir. Aile tutumu değişkeni ara değişken olarak etkilemiş olabilir. Bu görüş, "kendilerini yüksek sosyo-ekonomik düzeyde algılayan öğrencilerin bağımlı karar verme stili ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre düşüktür" bulgumuzu desteklemektedir. Sonuç olarak, öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey arttıkça bağımlı karar verme stiline azalması aile özellikleri ve geçmiş kararlarında bireyin kendisinin etkili olması sonucunda gelişen güven duygusu ile açıklanabilir.

Tablo 3'te bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyinin öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı genel davranışlarının değerlendirilmesine göre değiştiğini göstermektedir. Ailelerini "aşırı koruyucu-kollayıcı" algılayan öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi ortalaması (\bar{x} =14,6923) diğer öğrenci gruplarına göre yüksek, "ilgisiz" olarak değerlendiren (\bar{x} =12,6471) öğrenci grubunun ise düşüktür. Ailelerini "İlgisiz" algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalaması (\bar{x} =14,8824)diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek, "otoriter-baskıcı" (\bar{x} =11,7353) grubunun ise daha düşüktür. Yavuzer (1990), ana-baba tutumlarının en belirgin iki özelliğini "duygusal ilişki boyutu" ile "denetim boyutu" olduğunu belirtmiştir. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde , bu boyutun çocuğu merkez alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde denetim boyutu da kısıtlayıcı tutumdan hoşgörülü tutuma kadar geniş bir alanı kapsar. Anne babanın aşırı koruması çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu çocuk diğer kişilere aşırı bağımlılık geliştirir. Araştırma sonuçlarına göre, ailelerini "aşırı koruyucu-kollayıcı" algılayan öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi ortalaması, diğer öğrenci gruplarına göre yüksek bulunmuştur. Bu, ana baba tutumunun aşırı denetimini sonucu olarak düşünülebilir. Anne babanın "ilgisiz" tutumuyla, "aşırı koruyucu-kollayıcı" tutumu birbirine zıttır. Çocuğun anne babadan yeterince fiziki ve duygusal destek görmemesi ve bunun sonucu olarak karşılaştığı problemlerle kendisinin baş etmek durumunda kalması olasıdır. Araştırma sonuçlarına göre "ilgisiz" olarak değerlendiren öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi düşük bulunmuştur. Araştırma bulgusu bu görüşü desteklemektedir. Kendiliğinden-anlık karar verme stili; anında, düşünmeden, alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir yaklaşımdır (Scott; Bruce, 1995). Bireylerin karar verme için daha fazla risk ve daha az sorumluluk almaya eğilimli oldukları söylenebilir. Ailelerini "ilgisiz" algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek, "otoriter-baskıcı" grubunun ise daha düşüktür. Ekşi (1990), ana baba tutumu konusu ele alındığında ana babanın çocuğa gösterdiği sevgi kadar, çocuğun davranışlarına uyguladığı denetim ve disiplinin niteliğinin de göz önüne alınması gerektiğini vurgulamaktadır. "Otoriter" ana baba tutumu çocuklarla tartışmadan, anlaşmadan, bir anlamda pazarlık etmeden, onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeksizin ana babalar tarafından kararlaştırılan kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır (Ekşi, 1990). Aşırı denetleyici bir tutum çocuğun aile içindeki kararlara katılımını olumsuz yönde etkiler. Brown ve Mann (1990)'ın araştırma bulguları tek

ebeveynli özellikle anne tarafından yönetilen ailelerde, ergenlerin aile kararlarına daha fazla katılımda bulunduğunu göstermiştir. Kural ve rollerin esnek olduğu ailelerde aile sorunlarını ergenlerin daha iyi değerlendirebildikleri görülmüştür. Denetim boyutunun bu aşamada kendiliğinden-anlık karar verme stilini etkilediği düşünülebilir. Ailenin otoriter tutumdan ilgisiz tutuma doğru farklı derecelerde uyguladığı denetimin karar verme yaklaşımında sorumluluk alma ve karar verme hızını etkilediği düşünülebilir. Bu görüş, araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

Tablo 3'te rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyinin öğrencilerin kendi ile ilgili kararlarda etili olan kişinin değerlendirilmesi göre değiştiğini göstermektedir. Kararlarında etili olan kişiyi "kendi" ($\bar{x}=20,5342$) ve "kendisi ve ailesi birlikte" ($\bar{x}=20,4106$) olarak değerlendiren öğrenci gruplarının rasyonel karar verme stili düzeyi, "ailesi" ($\bar{x}=19,5455$) ve "kendi ve yakın arkadaşı ile birlikte" ($\bar{x}=17,7857$) olarak değerlendiren öğrencilere göre daha yüksektir. Kararlarında etkili olan kişiyi "kendi" olarak değerlendiren grubun bağımlı karar verme stili düzeyi en düşük ortalamaya ($\bar{x}=13,11$) sahipken, "ailesi" olarak değerlendiren öğrenci grubunun ise en yüksek ortalamaya ($\bar{x}=15,82$) sahiptir. Kararlarında etkili olan kişiyi "ailesi" olarak değerlendiren grubun kaçınma karar verme stili en yüksek puan ortalamasına ($\bar{x}=15,64$) sahipken, kendi ve yakın arkadaşı ile birlikte olarak değerlendiren öğrenci grubu en düşük puan ortalaması ($\bar{x}=10,50$) almışlardır. Rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı bir yaklaşımdır. Birey bu yaklaşımda karar verme sorumluluğunu üstlenir (Scott; Bruce,1995). Araştırma bulgularına göre, kararlarında etili olan kişiyi "kendi" ve "kendisi ve ailesi birlikte" olarak değerlendiren öğrenci gruplarının rasyonel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre daha yüksektir. Bu araştırma bulgusu, kararlarında bireyin kendini etkili görmesi karar verme sorumluluğunu alması ve karar verme sürecinde mantıklı adımlar izlemesi ile açıklanabilir. Aileleri ile birlikte karar verdiklerini belirten öğrenci grubunun, aile ortamı içinde kararlara katılımının desteklenmesinin sonucu olabilir. Brown ve Mann (1990) bazı değişkenlere göre ergenlerin aile kararlarına katılımını aile yapısı ile ilişkili olduğunu ve kural ve rollerin esnek ele alındığı ailelerde aile sorunlarını ergenlerin daha iyi ele alabildiklerini ortaya koymuştur. Bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği bir yaklaşımdır (Scott; Bruce,1995). Bağımlı karar verme stilini kullanan bireyler başkalarının öneri ve desteğine ihtiyaç duyarlar. Araştırma bulguları kararlarında etkili olan kişiyi "kendi" olarak değerlendiren grubun bağımlı karar verme stili düzeyinin diğer öğrenci gruplarına göre daha düşük olduğunu göstermiştir. Kaçınma; karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı bir yaklaşımlardır (Scott; Bruce,1995). Kararlarında etkili olan kişiyi "ailesi" olarak değerlendiren grubun kaçınma karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre yüksektir. Bu bulgu karar verme sorumluluğunun aile tarafından öğretmen adayının elinden alınması ile ilişkili olabilir. Problemler için çözüm üretme, bunları uygulamaya koyma, sonuçlarını izleme ve tüm bu adımların sorumluluğunu almaya ilişkin yaşantılar ailenin müdahaleci tutumu ile sınırlandırılır. Kararlarında gencin kendinin etkili olması yaşantı zenginliği sağlayarak onun uygun bir karar verme stratejisi geliştirmesine katkıda bulunabilir.

Araştırma bulguları; zeka-yetenek düzeyi yükseldikçe kaçınma karar verme stili düzeyinin düştüğünü göstermiştir ("az yeterli" $\bar{x}=14,18$, "orta düzeyde yeterli" $\bar{x}=12,60$, "oldukça yeterli", $\bar{x}=11,17$). Kendilerini "yetersiz" algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi puan ortalamasınının ($\bar{x}=11$) diğer

öğrenci gruplarına göre (“orta düzeyde yeterli” $\bar{x} = 13,89$, “oldukça yeterli”, $\bar{x} = 13,26$) daha düşük olduğu görülmektedir. Zeka ve yetenek açısından kendini olumlu olarak değerlendirme, benlik saygısı ile ilişkili olarak düşünülebilir. Karar durumlarında, problemlere yaklaşımda kendine güven kaçınma karar verme stilini azaltan bir etkiye neden olabilir. Kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyinin azalmasında, zeka ve yetenek açısından kendini “yetersiz” değerlendirmenin etkisi olduğu düşünülebilir. Kendine duyulan güven eksikliği, bireyin karar verme sürecinde karar hızını ve akışını yavaşlatıcı bir etki yaratabilir. Dunham ve Pierce (1989), bireyin bilişsel özelliklerinin karar verme stillerini etkilediğini belirtmiştir. Bireyin sahip olduğu bilişsel özellikler, problemin tanınması, alternatiflerin değerlendirilmesi için bilginin işlenmesi düzeltilmesi ve saklanması yeteneğini, alternatif çözümler yaratılmasını etkiler. Zihinsel kapasite bireyin bilgi işleme süreçlerini belirler.

Tablo 3’te rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi puan ortalamalarının kendisini problemlerle başa çıkmada yeterli algılama biçimine göre değiştiğini göstermektedir. Araştırma bulguları, problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyinin yükseldiğini (“az yeterli” $\bar{x} = 18,93$, “orta düzeyde yeterli” $\bar{x} = 19,99$, “oldukça yeterli”, $\bar{x} = 20,69$); bağımlı karar verme stili düzeyi (“az yeterli” $\bar{x} = 14,61$, “orta düzeyde yeterli” $\bar{x} = 14,54$, “oldukça yeterli”, $\bar{x} = 13,59$) ve kaçınma karar verme stili düzeylerinin (“az yeterli” $\bar{x} = 13,64$, “orta düzeyde yeterli” $\bar{x} = 12,28$, “oldukça yeterli”, $\bar{x} = 11,27$) ise azaldığını göstermiştir. Karar verme konusunda yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, kavrama stratejik problem çözme yaklaşımı olarak yaklaşmışlardır (Phillips; Susan ,1984, Klayman, 1985). Dolayısı ile problem çözmeye yeterlilik düzeyi önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Phillips ve Susan (1984), üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri ve problem çözme değerlendirmeleri karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçları, problem durumlarında bağımlı karar verme stilini benimseyen öğrencilerin rasyonel karar verme stilini benimseyen öğrencilere göre problem çözme yeteneklerine daha az güven duyduklarını göstermiştir. Bu rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin güvene eşlik ettiği görüşünü desteklemektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyi de yükselmiştir. Araştırmamızda problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyinin yükselmesi bu çalışma ile uyum göstermektedir. Heppner ve Petersen (1982) kendilerini problem çözmeye başarılı olarak algılayan üniversite öğrencilerinin problem durumundan kaçmadıklarını, sistematik bir şekilde çözüm davranışları içinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu bulguyu kendilerini etkili problem çözücü olarak algılayanların problem durumlarını kontrol edecekleri inancına sahip olması ile açıklamışlardır. Problem çözmeye kendini yeterli algılama kendini olumlu olarak değerlendirmenin bir uzantısı olarak düşünülebilir. Kendi bilişsel ve sosyal becerilerine güven kararlarda bağımlı bir yaklaşımı değil kendisinin etkili olmasını tercih eder

n bir tutumu beraberinde getirir. Aynı şekilde, problem çözümüne duyulan güven problemlerden kaçınma davranışını olumsuz etkileyecektir. Araştırma da problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe kaçınma ve bağımlı karar verme stili düzeyinin azalması bu görüşü destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları şu şekilde özetlenebilir: Rasyonel karar verme stili; kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bağımlı karar

verme stili sosyo-ekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kaçınma karar verme stili; kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Kendiliğinden-anlık karar verme stili; aile davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Sezgisel karar verme stili ise değişkenlerin hiçbiri ile ilişkili bulunmamıştır.

Bulgular; karar verme stillerinin tanımlanması, karar verme sürecinin etkili olarak düzenlenmesi, bireyin nasıl karar verdiğinin hangi değişkenlerle ilişkili olduğunun değerlendirilmesi konularında eğitimciler, ana-babalar ve araştırmacılar için öneriler geliştirilmesinde değişik açılardan değerlendirilebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1-Bireyin hangi karar verme stilini yoğun olarak kullandığının bilinmesi, karar durumlarında üretken ve sağlıklı çözümlere ulaşmasında önemli kriter olarak kabul edilmektedir. Eğitimsel açıdan bu konu göz ardı edilmemelidir.

2-Öğretmen adayının gelecekte karar verici olarak mikro düzeyde öğrenci makro düzeyde toplumu etkileyebileceğini düşünebiliriz. Bu noktada nasıl karar verdiğinin belirlenmesi karar verme yaklaşımında fonksiyonel olmayan davranışlarının fonksiyonel olanlarla değiştirilmesi açısından önemlidir.

3-Öğretmen adayının, okul içinde sınıf yönetimi, program yapma, öğrenci değerlendirmesi konularında karar verici olarak kimliğinin tanımlanması gerekmektedir. Eğitim fakültelerinin, öğretmen adaylarına kazandırılacak alan bilgisi dışında formasyon eğitiminde de bu nokta göz önünde tutulmalıdır. Eğitim programları içinde bilişsel süreçlerin geliştirilmesine de önem vermelidir.

4-Farklı karar verme stillerinin hangi değişkenlerle ilişkili olarak kullanıldığının anlaşılması ve karar verme sürecinde bireyin etkililiğinin ortaya konması ve geliştirilmesi psikolojik danışmanlar ve psikologlar için çalışmalarını düzenlemelerinde referans bilgi olarak değerlendirilebilir.

5-Sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi, bireyin bağımsız karar verme stili düzeyini yükselten bir etkiye sahiptir. Bu nokta, toplumsal refahın artırılması ve gençlere yapılacak yatırımlarda da etkili düzenlemelere gidilmesinde önemli bir göstergeler olarak ele alınmalıdır.

6-Ailenin tutumu ve gencin kararlarında etkili olması bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri düzeylerini etkilemiştir. Bireyin daha yetkin ve sağlıklı kararlar almada kendini yeterli hissetmesi için ailenin demokratik tutumu, kararlara ortak katılımın sağlanmasının olumlu katkıları ana-babalarca bilinmelidir. Ailenin demokratik tutumlarını geliştirmeleri ve eğitim içinde de buna önem verilmesi yönünde toplumsal ve eğitimsel destek sağlanmalıdır.

Konuya katkısı olabileceği düşüncesiyle, ileride yapılabilecek araştırmalar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Karar verme stilleri ve bilişsel süreçlerle ilgili benzer çalışmalar farklı öğrenim grupları ve üniversiteler ile değişik öğrenim düzeyindeki öğrencilerle yapılabilir.
2. Araştırmada ele alınan karar verme stilleri ve ilgili psiko-sosyal değişkenler çoğaltılarak, daha derinlemesine çalışmaların yapılması karar verme sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

3. Farklı yaş grupları ile yapılacak araştırmalar yaşa bağlı karar verme sürecinin nasıl geliştiğini anlamada veri sağlayarak eğitim ve mesleki rehberlik alanında kullanılabilir.
4. Karar verme stilleri ve aile içinde karar verme sürecinin analizi aile-evlilik danışmanlığı için yapılacak çalışmalarda veri sağlayabilir.
5. Karar verme stilleri ile ilgili farklı araştırma bulguları ile değerlendirilerek bireylerin etkili karar verme yeterliliklerinin artırılması için konu ile ilgili uzmanlar tarafından eğitim programları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Baron, J., Granato, L., Spranca, M. ve Teubal, E. (1993). "Decision-making biases in children and early adolescent: exploratory studies". **Merrill-Palmer Quarterly**, v:39, p:22-46.
- Brown, E. J. ve Mann, L. (1990). "The Relationship Between Family Structure and Process Variables and Adolescent Decision Making". **Journal of Adolescence**, v:13, p: 25-37.
- Dönmez, A. (1989). "Cinsiyet Rollerini". **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Cilt 22, Sayı 2.
- Dunham, R. B. ve Pierce, J. L. (1989). **Management**, Scott, Foresman Company: London.
- Ekşi, A. (1990). **Çocuk, Genç, Ana Babalar**. Bilgi Yayınevi: İstanbul.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1998). **Sosyal Psikoloji**, 1974, Çeviren: Dönmez, A., 3. Baskı, İmge Kitabevi: Ankara.
- Harris, R. (1998). **Introduction to Decision Making**. Vanguard University of Southern California: California.
- Hepner, P. R. ve Peterson, C. H. (1982). "The development and Implications of a problem-solving Inventory". **Journal of Counseling Psychology**, v:29 No:1, p: 66-75.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). **Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.: İstanbul.
- Klayman, J. (1985). "Children's decision strategies and their adaption to task characteristics". **Organizational Behavior and Human Decision Process**, v:35, P:179-201.
- Kuzgun, Y. (1992). "Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu". **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 161-170.
- Mau, W.C. (2000). "Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self-Efficacy". **Journal of Vocational Behavior**, v:57, p:365-378. [http:// www.idealibrary.com](http://www.idealibrary.com).
- Payne, W. J., Bettman, R. J. ve Johnson, J. E. (1993). **The Adaptive Decision Maker**. Cambridge University Press: Cambridge.
- Philips, S. D., Paziienza, N. J. ve Ferrin, H. H.(1984). "Decision Making Styles and Problem Solving Appraisal". **Journal of Counselling Psychology**, v:31,n:4,p:497-502,
- Rachlin, H. (1989). **Judgement, Decision and Choice**. W. H. Freeman and Company: New York.

- Scott, S., G. ve Bruce, R. A. (1995). “*Decision Making Style, The Development And Of A New Measure*”. **Educational and Psychological Measurement**. Vol.55 No.5.
- Sinangil, H. K. (1992). “*Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı ilişkileri*”. **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 171-177.
- Tiryaki, M. G. (1998). **Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Wright, G. (1985). **Behavioral Decision Making**. Plenum Press: New York.
- Yavuzer, H. (1990). “*Yaygın Anne-Baba Tutumları*”. **Ana-Baba Okulu**, Remzi Kitabevi: İstanbul.